

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

БУНІН СЕРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 339.9.012.42:[338.46:368](043.3)

**РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Сідоров Вадим Ігоревич,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри міжнародних економічних
відносин імені Артура Голікова,
декан факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Якубовський Сергій Олексійович,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин

кандидат економічних наук
Підчоса Олександр Васильович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Міністерства освіти і науки України,
асистент кафедри міжнародних фінансів

Захист відбудеться «29» червня 2019 року о 10 годині 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 234.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «29» травня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

Н.І. Гончаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Процес глобалізації природним чином впливає на якісні та кількісні характеристики як світового страхового ринку взагалі, так і національних страхових ринків зокрема. Глобалізація світового страхового ринку відображає сукупність основних напрямків його розвитку, має особливості, пов'язані зі специфікою страхової діяльності з розподілу прийнятих на страхування ризиків. Перш за все, вона проявляється в розвитку наступних тенденцій: концентрації страхового та перестрахового капіталів у вигляді масових злиттів і поглинань страхових і перестраховувальних товариств на світовому страховому ринку і формуванні на цій основі транснаціональних страхових компаній; зрощуванні страхового, банківського та фінансового капіталів у міжнародних масштабах, щакко призводить до формування транснаціональних фінансових груп; концентрації на ринку страхових посередників, що виявляється у формуванні найбільших міжнародних страхових брокерів шляхом злиття і придбання дрібних і середніх товариств; конвергенції традиційних форм і видів страхових і фінансових послуг і появи на цій основі альтернативного страхування і перестраховування; сек'юритизації як форми управління страховими ризиками; зміні ринкового середовища в умовах інформатизації; розширенні доступу іноземних страховиків на раніше «закриті» ринки країн Центральної та Східної Європи, Латинської Америки, Азії під впливом політичних змін та створення міжнародних інститутів страхових наглядів.

Проблемам розвитку світового ринку страхових послуг присвячені праці як зарубіжних, так і вітчизняних економістів, зокрема, у їх числі такі автори, як В. Гоббі, Дж. Діксон, Г. Леві, Дж. Орини, Р. Меркин, Л. Гератеволь, Дж. Батлер, Х. Скріпер, Д. Бікельхопт, Р. Мерт, Е.Дж. Долан, Д.С. Кідуелл, А. Манес, Л. Міллер, Ф.С. Мишкін, Дж. Синки, С. Фрост і ін.

Окремі аспекти розвитку зарубіжних страхових ринків і системи їх регулювання досліджували такі вчені як: Н. Адамчук, Л. Дробозіна, М. Крилова, Т. Плахов, Л. Рейтман, В. Родіонова, К. Турбіна, Т. Федорова, Р. Юлдашев, А. Плешков, І. Орлова, Г. Чернова та інші. Серед українських учених, що досліджували концептуальні засади становлення та особливості функціонування ринку страхових послуг України, слід відмітити А. Адамова, Ю. Баглюк, В. Базилевича, О. Віленчука, Н. Внукову, В. Гончаренка, Н. Гончаренко, А. Заваду, О. Залетова, С. Єрмасова, М. Клапківа, Ю. Клапків, Я. Ліпчинського, В. Мачуського, А. Мокія, С. Осадець, О. Павлюка, А. Пантелеймоненка, О. Підчосу, В. Сідорова, П. Стрельбіцького, Ю. Ушкаренко, Т. Чухрай, С. Якубовського та інших.

Однак, слід зазначити, що, незважаючи на значний науковий доробок учених-економістів у дослідженні питань розвитку світового ринку страхових послуг, проблеми впливу глобалізації і діджиталізації страхового ринку на конкурентоспроможність страхових послуг і страхових компаній в нових економічних умовах, а також визначення залежності ефективності функціонування національних страхових ринків та економічного зростання країн світу залишаються малодослідженими, що свідчить про необхідність подальших розробок у цьому напрямку.

Необхідність поглиблення наукового обґрунтування теоретико-методичних засад оцінювання передумов функціонування страхових ринків країн світу як складових глобальної економічної системи, актуальність і значущість проблем підвищення ефективності використання фінансових ресурсів для подальшого розвитку страхового ринку України та її повноправного входження до світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції обумовили вибір теми дисертаційної роботи, зміст поставлених завдань та теоретико-методологічне підґрунтя їх вирішення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та в рамках науково-дослідної теми «Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин» (№ державної реєстрації 0116U001990), у межах якої здійснено дослідження особливостей розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції (довідка № 114-05/18 від 22.05.2018).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад дослідження розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції та розробка науково-практичних рекомендацій щодо інтеграції страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг.

Відповідно до мети дослідження в дисертаційній роботі поставлено і вирішено такі **завдання**:

- дослідити наукове підґрунтя та генезу страхування у системі світового господарства;
- визначити сучасні тенденції розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції;
- охарактеризувати особливості інституціоналізації світового ринку страхових послуг в глобальних умовах розвитку;
- систематизувати методичні засади дослідження розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції;
- проаналізувати регіональну диференціацію світового фінансового ринку у сучасних умовах розвитку;
- ідентифікувати особливості кластеризації світового ринку страхових послуг за ефективністю функціонування національних страхових ринків у глобальній економічній системі;
- провести багатофакторний аналіз розвитку світового ринку страхових послуг в умовах його регіональної неоднорідності;
- визначити організаційно-економічні засади розвитку ринку страхових послуг України в умовах глобальної конкуренції;
- провести оцінку передумов функціонування європейського ринку страхових послуг у глобальній економічній системі;
- розробити науково-практичні рекомендації щодо інтеграції страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг у контексті її євроінтеграційних спрямувань.

Об'єктом дослідження є процес розвитку світового ринку страхових послуг.

Предметом дослідження є інституційні засади, складові та особливості розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції.

Методи дослідження. Наукові положення, висновки й рекомендації є повністю обґрунтованими, що підтверджують наявність логічного взаємозв'язку сформульованих завдань та отриманих результатів, аргументованість теоретичних висновків, використання широкого обсягу статистичного матеріалу та методів наукового дослідження.

Інструментально-методичний апарат дисертації ґрунтується на діалектичному методі пізнання та системному підході до дослідження особливостей розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції. У процесі дослідження застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема: поєднання абстрактного й конкретного методів (для дослідження сутності дефініції страхування, страховий ринок) (пп. 1.1, 1.2); логічний та історичний методи (при дослідженні умов формування світового ринку страхових послуг) (п. 1.2); системний аналіз і синтез (для обґрунтування методичних підходів до аналізу особливостей розвитку світового ринку страхових послуг та визначення напрямків інтеграції України до глобального ринку страхових послуг) (п. 1.3, 3.1, 3.3); комплексний системний аналіз (із метою виявлення сучасних тенденцій розвитку світового ринку страхових послуг) (п. 1.2, 2.1); методи економіко-математичного моделювання (пп. 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); статистичний метод та метод порівняльного аналізу (для систематизації чинників впливу на розвиток світового ринку страхових послуг) (пп. 2.1, 2.3, 3.1); комбінований підхід із використанням багатofакторних методів дослідження (при розробці концептуальних основ удосконалення організаційно-економічних засад дослідження світового ринку страхових послуг) (п. 2.3., 3.3).

Інформаційною та статистичними базами дослідження стали результати власних наукових досліджень, монографічні та інші публікації зарубіжних і вітчизняних вчених, офіційні статистичні й аналітичні матеріали міжнародних організацій (групи Світового банку, СОТ, МВФ, UNCTAD), експертні оцінки рейтингових агентств, матеріали міжнародних інформаційних агенцій, законодавчі та нормативні документи, статистичні дані Єврокомісії, Державної служби статистики України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад дослідження розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції та обґрунтуванні науково-практичних рекомендацій щодо інтеграції страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг.

Конкретні наукові результати, що розкривають особистий внесок автора у розробку проблеми, яка досліджується, і характеризують наукову новизну роботи, полягають у наступному:

удосконалено:

– науково-методичний підхід дослідження світового ринку страхових послуг, а саме розроблено логіко-структурну схему дослідження світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції, що передбачає дев'ять послідовних етапів, які об'єднують застосування як класичних загальнонаукових методів дослідження, так і методів економіко-математичного аналізу, зокрема:

1. Дослідження теоретичних засад розвитку світового ринку страхування; 2. Аналіз сучасного стану, трендів розвитку світового ринку страхових послуг як частини глобальної фінансової системи; 3. Визначення ефективності функціонування світового ринку страхування; 4. Систематизація та групування світового ринку страхування за рівнем його розвитку на національних рівнях; 5. Оцінка впливу на розвиток національних економік страхового ринку послуг залежно від рівня його розвитку; 6. Дослідження ринку страхових послуг країни та систематизація ендогенних та екзогенних чинників впливу; 7. Конкретизація складових передумов функціонування регіональних ринків страхових послуг; 8. Оцінка впливу на розвиток регіонального страхового середовища певних чинників; 9. Концепт-модель інтеграції національного ринку страхових послуг до глобального конкурентного середовища;

– організаційно-економічні засади розвитку страхового ринку України, а саме розроблено концептуальну модель інтеграції України до глобального ринку страхових послуг у контексті її євроінтеграційних спрямувань, яка на основі визначення його місії та цілей розвитку передбачає впровадження комплексу стратегічних заходів, спрямованих на реформування внутрішнього середовища та удосконалення нормативно-правових засад з виходом на певні очікувані результати, а також активну участь України у різних формах міжнародного співробітництва, що уможливило запровадження кращих світових практик регулювання небанківських фінансових послуг;

– методичний інструментарій оцінки передумов функціонування європейського страхового ринку шляхом визначення компонентів індексу умов функціонування страхового середовища (Індекс глобальної конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи, Індекс якості і безпеки життя, Індекс розвитку людського потенціалу) та розподілу країн ЄС та України за розрахованим індексом, що довело асиметричність європейського страхового середовища за передумовами розвитку та дозволило побудувати «ромб» передумов функціонування європейського страхового середовища в його найбільш сприятливому або несприятливому вигляді, а також визначити місце України в ньому;

– науково-практичні підходи до дослідження ринку страхових послуг України в умовах фінансової глобалізації за рахунок його PEST-аналізу, використання результатів якого дозволило систематизувати екзогенні чинники, що визначають сучасний стан національного страхового ринку, а саме: політичні (політична нестабільність; недосконале законодавство, що потребує гармонізації; проблемне судове та податкове середовище; протекціонізм певних сфер областей; невикористані інвестиційні можливості тощо), економічні (висока інфляція і волатильність валютного курсу; нестабільність економічного становища; збільшення медичних витрат; невисока платоспроможність населення тощо), соціальні (низька народжуваність та високий рівень смертності; збільшення пенсійних виплат; збільшення попиту на страхові продукти; недостатній рівень охорони здоров'я; підвищена небезпека дорожнього руху; старіння населення; висока вартість освіти за контрактом; глобальні зміни клімату тощо) та технологічні (поширення технологій блокчейну; впровадження нових продуктів конкуруючих галузей; удосконалення моделювання ризиків; наявність прямих технологічних ефектів; поява нових

технологій для покриття збитків; поширення деструктивних технологій розвитку тощо), усвідомлення яких дає можливість передбачити їхній вплив на стратегічні напрями розвитку ринку страхових послуг України;

набуло подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження авторським уточненням терміна «світовий ринок страхових послуг», який пропонується трактувати як складну багатофакторну інтегровану систему економічних відносин між суб'єктами страхового процесу та регуляторними органами, що включає структурні елементи, діяльність яких спрямована на формування попиту, пропозиції і ціни на страхові послуги з метою реалізації механізму зниження трансакційних витрат, а також структурування поведінки економічних агентів з приводу створення, купівлі-продажу та споживання страхових послуг на принципах вільної конкуренції, що представляє діалектичну єдність двох систем – внутрішньої системи і зовнішнього середовища – у глобальному економічному просторі;

- методичний підхід до комплексного дослідження рівня розвитку страхових ринків країн світу та їхнього впливу на національні економіки через такі показники, як частка страхових послуг у ВВП і частка страхових послуг у експорті/імпорті ринку послуг, з використанням кластерного і кореляційно-регресійного аналізів, що дозволило визначити країни, згруповані за п'ятьма кластерами, для яких можливо використання типових практичних рекомендацій щодо напрямів подальшого розвитку національного страхового ринку;

- обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо інтеграції страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг, що мають включати першочергові заходи, зокрема: створення сприятливих умов для зміцнення та сталого розвитку страхового ринку; наближення регуляторного середовища страхового ринку до міжнародних стандартів регулювання й нагляду; підвищення ефективності державного нагляду, рівня фінансової інклюзії та захисту інтересів споживачів страхових послуг.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що викладені автором теоретичні положення й практичні рекомендації забезпечують основу для подальших досліджень у напрямку аналізу умов формування та особливостей розвитку світового ринку страхових послуг і можуть бути використані для оцінки функціонування ринку страхових послуг країн світу у глобальній економічній системі та розробки заходів удосконалення її економічної політики у фінансовій сфері. Основні результати дисертаційної роботи доведені до рівня концептуальних положень, стратегічних напрямів, моделей, заходів і пропозицій регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Практичні рекомендації, наукові розробки, висновки та пропозиції автора, викладені у дисертації, впроваджено у діяльність Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради при підготовці звітів щодо зовнішньоекономічної діяльності міста і квартальних звітів щодо діяльності Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради, а також при підготовці аналітичних матеріалів до зустрічей керівництва міста з іноземними делегаціями з питань розвитку міжнародних економічних відносин (довідка № 699/01-03-23 від 19.09.2018); страхового агентства ТОВ «Амадара» при

прийнятті стратегічних бізнес-рішень щодо перспективних напрямів розвитку підприємства та виходу на зовнішні ринки (довідка №287/18 від 28.05.2018).

Основні наукові положення та отримані результати дослідження використовуються в навчальному процесі для студентів факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні дисциплін «Страховання в міжнародному бізнесі», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні фінанси», що дало можливість поліпшити якість підготовки студентів за спеціальністю «міжнародні економічні відносини», збагатити лекційний матеріал, активізувати семінарські заняття (довідка № 123-09/18 від 12.09.2018).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові положення, висновки й рекомендації, які викладені в дисертації та публікаціях і виносяться на захист, отримані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та висновки, отримані в результаті дисертаційного дослідження, викладалися автором й отримали схвалення на міжнародних науково-практичних семінарах і конференціях, серед яких: III Міжнародна науково-практична конференція: «Розвиток економічної системи в умовах глобалізації» (11-12 листопада 2016 р., м. Хмельницький); XII Науково-практична конференція молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» (31 березня 2017 р., м. Харків); Міжнародна науково-практична конференція: «Актуальні питання економічних наук» (28-29 вересня 2018 р., м. Київ); II Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція: історичний досвід та економічні перспективи» (26 жовтня 2018 р., м. Одеса); XXXIII international scientific conference «Innovations of the Future» (Nov. 8, 2018, New York).

Публікації. Основні положення і результати дослідження викладені автором у 10 наукових працях, серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 1 наукова стаття – у зарубіжному спеціалізованому виданні, 5 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,8 друк. арк., із яких особисто автору належить 4,1 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (175 найменувань на 16 сторінках) та 4 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 218 сторінок друкованого тексту, із яких основний зміст роботи – 176 сторінок друкованого тексту, зокрема 27 таблиць і 54 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, зазначено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади дослідження світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції»** досліджено наукове підґрунтя та генезис страхування у системі світового господарства; визначено сучасні тенденції розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції; охарактеризовано особливості інституціоналізації світового ринку страхових послуг у глобальних умовах розвитку; систематизовано методичні підходи дослідження розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції.

У процесі дослідження зроблено висновок, що теоретичні концепції формують основу для наукових досліджень в сфері страхування і необхідні умови для розвитку ринку страхових послуг у контексті сучасного швидко мінливого ризикогенного безпекового середовища. Практична цінність теоретичних концепцій обумовлена потребою в забезпеченні методологічної узгодженості соціально-економічних інтересів між учасниками страхового процесу.

У ході дослідження узагальнено теоретичні підходи дослідження світового ринку страхових послуг, що дало змогу уточнити трактування терміну «світовий ринок страхових послуг», який запропоновано розуміти як складну багатофакторну інтегровану систему економічних відносин між суб'єктами страхового процесу та регуляторними органами, що включає структурні елементи, діяльність яких спрямована на формування попиту, пропозиції і ціни на страхові послуги з метою реалізації механізму зниження трансакційних витрат, а також структурування поведінки економічних агентів з приводу створення, купівлі-продажу та споживання страхових послуг на принципах вільної конкуренції, що представляє діалектичну єдність двох систем – внутрішньої системи і зовнішнього середовища - у глобальному економічному просторі.

У роботі обґрунтовано, що трансформація сучасного світового ринку страхових послуг обумовлюється наявністю таких тенденцій як: формування транснаціональних страхових компаній і груп на світовому фінансовому ринку, що об'єднують страховий, банківський і фінансовий капітал у глобальних масштабах; розвиток альтернативного страхування і перестрахування; удосконалення механізмів захисту споживачів страхових послуг та врегулювання спорів між суб'єктами страхового процесу; впровадження сучасних інноваційних технологій та удосконалення страхового законодавства тощо. Доведено, що використання цифрових технологій призводить до зміни процесу конкуренції страхових компаній, вводить нові фактори конкурентоспроможності, видозмінює споживчу поведінку страхувальників при виборі страховика і страхової послуги. Використання страховиками цифрових технологій у бізнес-процесах стає причиною появи цифрових чинників конкурентоспроможності програм страхування за напрямками комунікацій зі страхувальником, супроводу договору страхування, врегулювання збитків.

У ході дослідження встановлено залежність композиції інституціоналізації світового ринку страхових послуг від фінансового капіталу, що створює інститути глобальної економічної системи й обумовлює сприйнятливість страхових ринків країн світу до цільового регулювання, формуючи безперервний інформаційний обмін між суб'єктами страхових відносин, що сприяє формуванню стійкої траєкторії економічного зростання світового ринку страхових послуг, пов'язаної з

ринковою рівновагою структурного рівня макроекономіки. Аналіз світової практики довів наявність суттєвої взаємозалежності між типом регулювання і структурою окремих страхових ринків.

Систематизовано методичні підходи дослідження світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції та запропоновано логіко-структурну схему його дослідження, що передбачає дев'ять послідовних етапів, які об'єднують застосування як класичних загальнонаукових методів дослідження, так і методів економіко-математичного аналізу, використання якого дозволяє провести комплексну оцінку його стану та удосконалити організаційно-економічні засади ефективного функціонування національних страхових ринків з метою їх повноправного входження до глобального ринку страхових послуг (рис. 1).

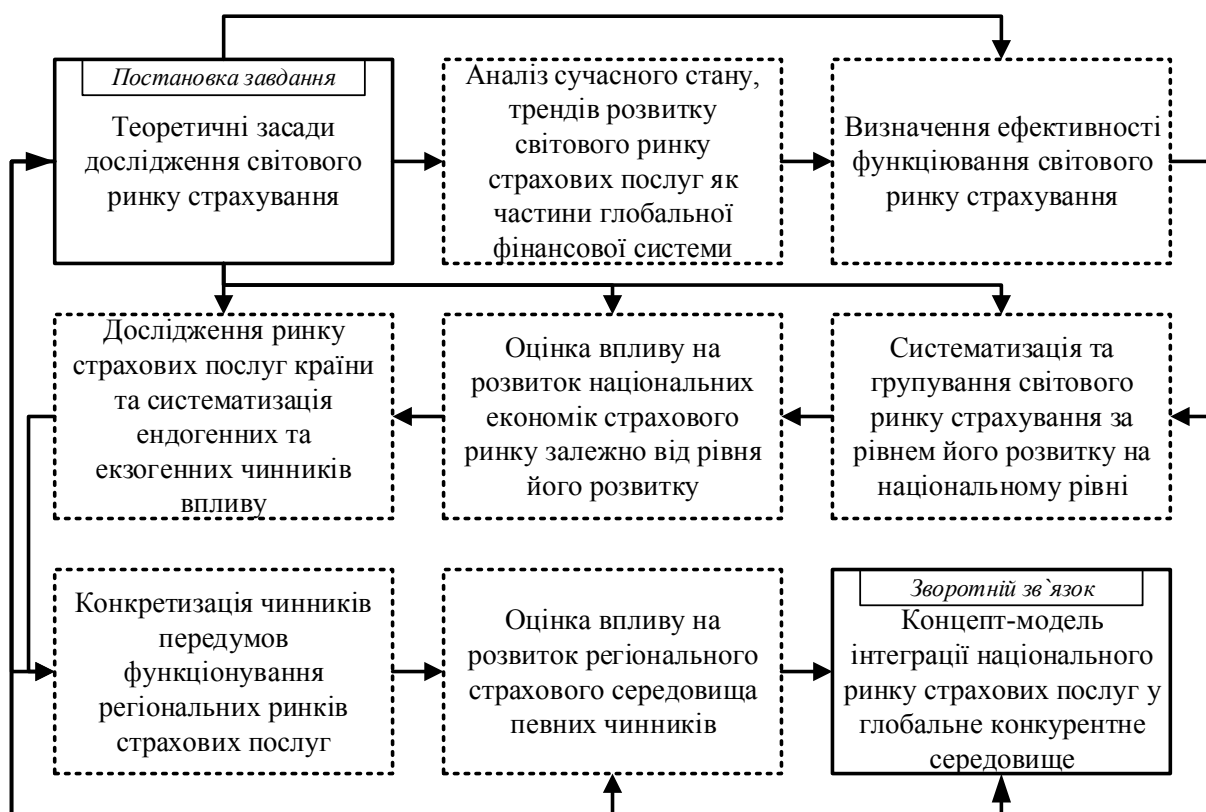

Рис. 1. Логіко-структурна схема дослідження світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції*

*Розроблено автором

Таким чином, зроблено висновок, що формування транснаціональних фінансових груп; конвергенція традиційних форм і видів страхових і фінансових послуг, розвиток альтернативного страхування і перестраховування, зміна системи управління та інші прояви фінансової глобалізації та трансформації світогосподарської системи вимагають пошуку і застосування нових методів і підходів до регулювання світового ринку страхових послуг, що є одним з основних драйверів ефективного функціонування глобальної економічної системи та акумуляції інвестиційного капіталу.

У другому розділі роботи «**Особливості функціонування світового ринку страхових послуг у глобальній економічній системі**» проаналізовано

регіональну диференціацію світового фінансового ринку у сучасних умовах розвитку; ідентифіковано особливості кластеризації світового ринку страхових послуг за ефективністю функціонування національних страхових ринків у глобальній економічній системі; проведено багатофакторний аналіз розвитку світового ринку страхових послуг в умовах його регіональної неоднорідності з виокремленням ключових факторів впливу на його розвиток.

За результатами проведеного аналізу функціонування світового фінансового ринку за такими показниками як: прямі іноземні інвестиції та їх чистий відтік (% від ВВП); прямі іноземні інвестиції та їх чистий приток (% від ВВП); кількість національних компаній, що котируються на біржі; ринкова капіталізація компаній, що котируються на фондовій біржі, в поточних цінах (дол. США); акції в обігу, коефіцієнт оборотності (відношення); акції в обігу (% від ВВП) зроблено висновок, що світовий фінансовий ринок має значні регіональні диспропорції, що дозволило виокремити країни/регіони-лідери та країни/регіони-аутсайдери за рівнем його розвитку, а також довести поступову втрату Європою (як регіону) статусу найбільш впливового фінансового центру глобального рівня.

Акцентовано увагу, що розвиток світового ринку страхування безпосередньо залежить від багатьох аспектів, зокрема: кризові явища у фінансовій сфері, валютні коливання, зміна цінової кон'юнктури, зростання кількості стихійних лих, кліматичні зміни, розвиток автомобілебудування, рівень поширення захворювань, діджиталізація та інші тенденції вносять корективи у функціонування світового страхового ринку. Аналіз регіональної структури світового ринку страхування довів значне зростання азійського регіону, в першу чергу, за рахунок розвитку страхового ринку КНР, а найбільш розвинений на сучасному етапі страховий ринок США має негативні тенденції розвитку. В цілому, найбільші темпи зростання страхового ринку мають такі країни як: Індія, Мексика, Іспанія, Індонезія, Турецька Республіка, В'єтнам і Марокко. Негативні тренди розвитку мають страхові ринки Аргентини, Еквадору, Австралії, Японії, Перу, Нігерії, Алжира, Швеції, Литви та Саудівської Аравії.

Використання принципу Парето при аналізі показників ефективності функціонування національного страхового ринку через частку страхування у загальному експорті / імпорті послуг країни і частки страхових премій у ВВП країни за період з 2000 по 2017 рр. дозволило виявити, що найбільші темпи зростання страховий ринок має у країнах Азії, Латинської Америки та Північної Америки, а темпи зростання страхового ринку Європи є незначними, хоча його частка є однією з найбільших у світі. Встановлено, що більшість країн світу (у тому числі й Україна) мають незначну частку страхування у загальному експорті / імпорті послуг та у ВВП, а в таких країнах як Мальта, Велика Британія, Швейцарія, Люксембург, Бахрейн послуги страхування є галуззю міжнародної спеціалізації.

У ході дослідження проведено комплексний аналіз страхових ринків 84 країн світу за період з 2000 по 2017 рр. з використанням методу кластерного аналізу та виокремлено 5 типів кластерів, що об'єднують країни з найбільш розвиненим ринком страхових послуг, розвиненим ринком страхових послуг, середньорозвиненим ринком страхових послуг і нерозвиненим ринком страхових послуг (табл. 1).

Склад кластерів, що виділено методом Уорда*

Номер кластера	Кількість об'єктів у кластері	Склад кластера
Кластер 1	10	Алжир, Ангола, Бахрейн, Гонконг, Ірландія, Кіпр, Люксембург, Німеччина, Сінгапур, Тринідад і Тобаго
Кластер 2	27	Австралія, Австрія, Бельгія, Бразилія, Данія, Іран, Казахстан, Канада, Кувейт, Ліван, Марокко, Нідерланди, Норвегія, Пакистан, ПАР, Перу, Півд. Корея, Росія, Саудівська Аравія, Сербія, Словенія, США, Уругвай, Фінляндія, Франція, Швеція, Японія
Кластер 3	2	Велика Британія, Швейцарія
Кластер 4	31	Аргентина, Бангладеш, Болгарія, Греція, Йорданія, Ізраїль, Індія, Індонезія, Іспанія, Італія, Кенія, Китай, Малайзія, Мальта, Мексика, Намібія, Нігерія, Нова Зеландія, Панама, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Таїланд, Туніс, Угорщина, Україна , Філіппіни, Чехія, Чилі, Шрі Ланка
Кластер 5	11	Гватемала, Домініканська респ., Еквадор, Єгипет, Колумбія, Коста-Ріка, Макао, Оман, Турецька Республіка, Хорватія, Ямайка

*Складено автором

Враховуючи динаміку змін основних показників розвитку національних страхових ринків з 2000 по 2017 р., встановлено, що у країнах третього та першого кластерів національні страхові ринки найбільш розвинені, а послуги страхування є галуззю міжнародної спеціалізації. У країнах другого кластеру національні страхові ринки добре розвинені, але є потреба у збільшенні кількості, якості та диференціації надання страхових послуг. Національні страхові ринки країн четвертого кластеру характеризуються середнім рівнем розвитку та потребують дієвих механізмів поживлення їх функціонування. Країни п'ятого кластеру мають недостатньо розвинені національні ринки страхування, є виключно споживачами страхування і не зацікавлені у розбудові національного ринку страхування.

На основі використання кореляційно-регресійного аналізу оцінено вплив розвитку національного страхового ринку на економіки країн різних кластерів через такі його показники як: частка страхових послуг у ВВП і частка страхових послуг у експорті/імпорті ринку послуг. Доведено, що для економічно розвинених країн світу розвиток національного страхового ринку має найбільш вагоме значення (кластери 1 та 3), найменший вплив страховий ринок має на економіку країн, що розвиваються і мають нерозвинений страховий ринок.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження розвитку світового ринку страхових послуг розподілено країни світу у кластери за ефективністю функціонування їх національних страхових ринків і виокремлено ключові фактори впливу на розвиток світового ринку страхових послуг в умовах його регіональної неоднорідності, що є підґрунтям для розробки заходів удосконалення

організаційно-економічних засад страхового ринку країни з метою її повноправного входження до світового ринку страхових послуг.

У третьому розділі роботи **«Організаційно-економічні засади залучення України до глобального ринку страхових послуг у контексті її євроінтеграційних спрямувань»** визначено організаційно-економічні засади розвитку ринку страхових послуг України в умовах глобальної конкуренції; проведено оцінку передумов функціонування європейського ринку страхових послуг у глобальній економічній системі; обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо інтеграції України до глобального ринку страхових послуг у контексті її євроінтеграційних спрямувань.

Зроблено висновок, що в умовах політичної та економічної нестабільності страховий ринок України розвивається нерівномірно. Зниження рівня платоспроможності населення, відсутність механізму гарантування страхових виплат; низький рівень державного регулювання та довіри до страховиків призвели до невисокого попиту на страхові послуги – менше 5% населення України має договори страхування. Встановлено, що незначне покриття населення страховими послугами є основною причиною значної відмінності у структурі страхових виплат України, де лідирує автострахування та країнами Європи, де лідирує страхування життя.

За результатами проведеного PEST-аналізу обґрунтовано, що сучасна політична ситуація в Україні є джерелом основних ризиків для страхового бізнесу. Аналіз економічної складової довів, що брак обігових коштів організацій і низькі доходи населення є факторами обмеження розвитку страхового ринку. Концентрація капіталу і потенційних споживачів у містах, розвинена інфраструктура, специфічні ризики й інші фактори стимулюють розвиток страхування. Соціальні аспекти, у тому числі й розвиненість інфраструктури визначають динаміку споживчих переваг, у той час, як технологічна складова дозволяє виявити існуючі тенденції у технологічному розвитку в галузі і своєчасно перебудовуватися, уникаючи втрат клієнтів.

На основі аналізу європейського ринку страхових послуг визначено рівень його розвиненості, сталі тенденції розвитку та значну регіональну диференціацію – зокрема більше 50% європейського страхового ринку формують такі країни як Німеччина, Нідерланди, Франція, Італія та Велика Британія. Більшість країн за розмірами національних страхових ринків займають частку, що дорівнює кільком відсоткам від страхового ринку Європи.

У ході дослідження виокремлено чинники формування передумов функціонування європейського страхового ринку та запропоновано визначення індексу умов функціонування європейського страхового середовища. В якості чинників запропоновано використання індексу глобальної конкурентоспроможності, індексу економічної свободи, індексу якості і безпеки життя, індексу розвитку людського потенціалу. Розраховано індекс передумов функціонування європейського страхового середовища та проведено групування країн ЄС та України за станом розвитку страхового середовища – визначено країни з найвищим, середнім, достатнім та низьким рівнем розвитку передумов функціонування страхового середовища (рис. 2).

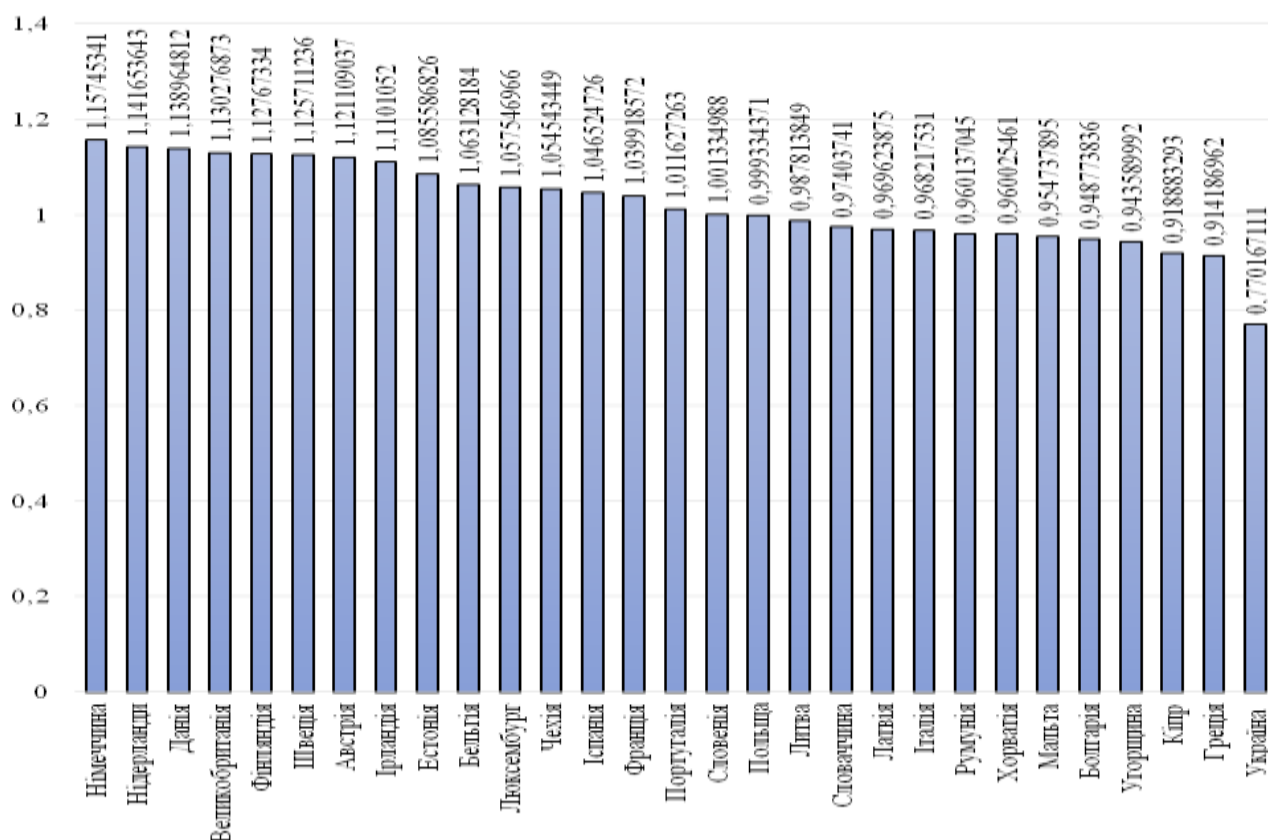

Рис. 2. Індекс передумов функціонування європейського страхового середовища*

*Розраховано автором

За результатами визначення передумов функціонування європейського страхового середовища побудовано «ромб» найбільш сприятливих і несприятливих передумов розвитку ринку страхових послуг, що дало змогу розрахувати у відсотковому вираженні відставання України за складовою конкурентоспроможності (29%), складовою економічної свободи (41%), складової якості та безпеки життя (47%) та складової людського потенціалу (20%) (рис. 3). Встановлено, що найбільші системні проблеми Україна має в сфері економічних свобод та якості і безпеки життя.

У ході дослідження оцінено ступінь впливу у вигляді факторної моделі на розвиток національного страхового середовища таких чинників як конкурентоспроможність, економічна свобода, якість та безпека життя, людський потенціал для кожної з країн ЄС-28, України та в середньому для європейського страхового середовища.

У середньому для європейського страхового середовища у контексті передумов його розвитку рівняння факторних навантажень має вигляд:

$$\begin{aligned} \text{Передумови формування (Європейське страхове середовище)} = & 1,032887975X_1 + \\ & + 1,045195209X_2 + 1,16708338X_3 + 0,897419X_4 \end{aligned}$$

$$\text{Передумови формування (страхове середовище України)} = 0,863309353X_1 + \\ + 0,704430284X_2 + 0,757997339X_3 + 0,763252X_4,$$

де: X_1 – чинник конкурентоспроможності; X_2 – чинник економічної свободи; X_3 – чинник якості та безпеки життя; X_4 – чинник людського потенціалу.

Рис. 3. «Ромб» сприятливих і несприятливих передумов функціонування європейського страхового середовища*

*Розраховано автором

З метою удосконалення організаційно-економічних засад залучення страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг у роботі розроблено концептуальну модель інтеграції України до глобального ринку страхових послуг у контексті її євроінтеграційних спрямувань, яка передбачає створення умов для ефективного та транспарентного функціонування ринку страхових послуг; зміцнення системної стабільності та посилення фінансової інклюзії на страховому ринку; забезпечення захисту прав споживачів страхового ринку; інтеграцію до глобального фінансового простору без загроз національним інтересам та економічній безпеці України з урахуванням принципів міжнародного співробітництва, реформування та нормативно-правових заходів (рис. 4).

Таким чином, у ході дослідження обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо повноправного входження страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг, а саме, на нашу думку, першочерговими заходами мають бути створення сприятливих умов для зміцнення та сталого розвитку страхового ринку; наближення регуляторного середовища страхового ринку до міжнародних стандартів регулювання й нагляду; підвищення ефективності державного нагляду, рівня фінансової інклюзії та захисту інтересів споживачів страхових послуг.

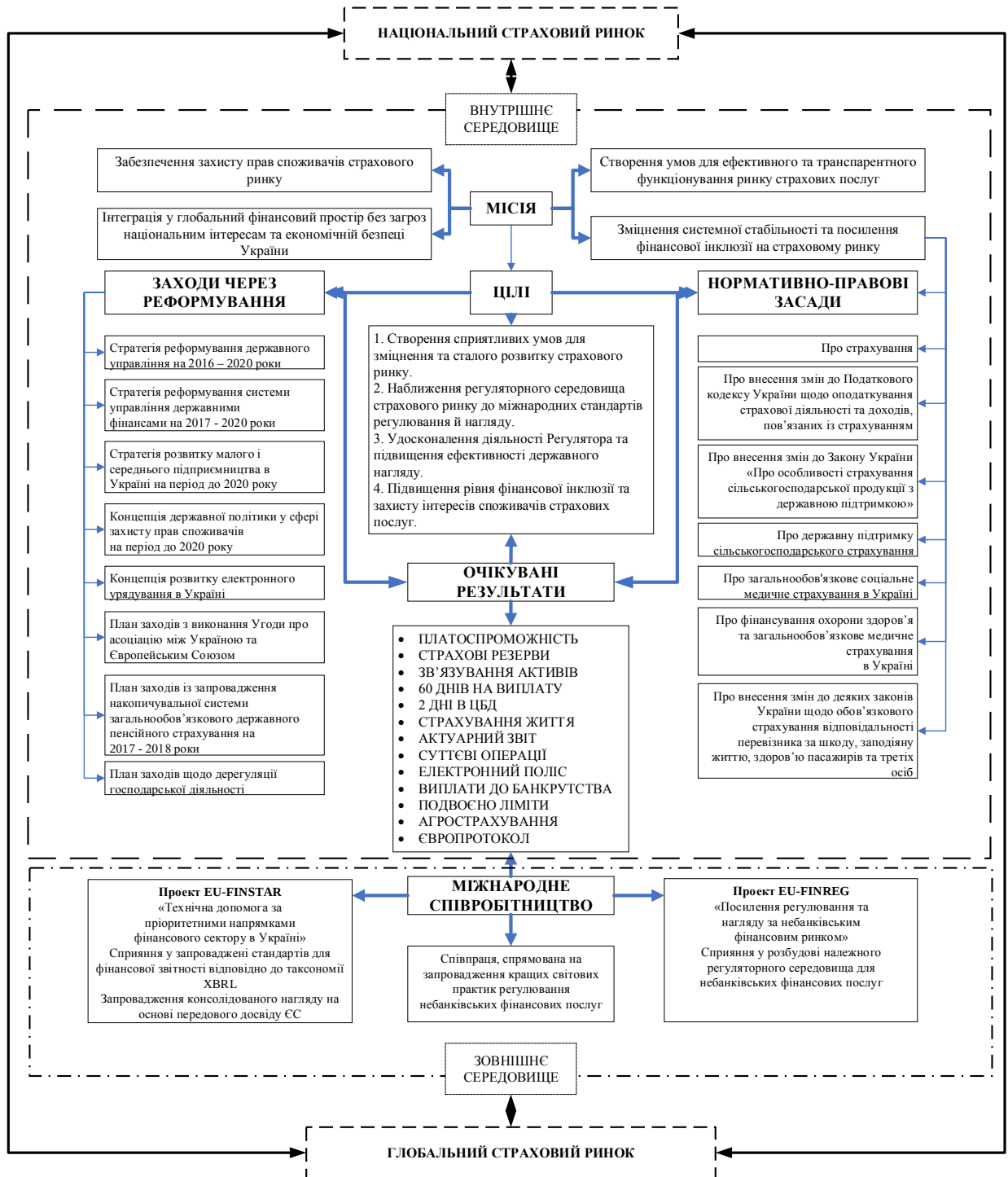

Рис. 4. Концептуальна модель інтеграції України до глобального ринку страхових послуг у контексті її євроінтеграційних спрямувань*

*Розроблено автором

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання – поглиблення теоретико-методичних засад дослідження розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції та розробки науково-практичних рекомендацій щодо інтеграції страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг.

Для досягнення заявленої мети були вирішені дослідні завдання та отримані такі висновки:

1. Структурні зрушення у страховому сегменті ринку фінансових послуг, що характеризується динамічними змінами, інноваційними процесами, міжнародною конкуренцією, посилюються під впливом процесів глобалізації, спрямованих на створення нової фінансово-економічної системи з багатополярними точками зростання, що призвело до трансформації світового ринку страхових послуг, обумовлюючи потребу вдосконалення ведення страхової справи з метою пристосування до вимог бізнес-середовища.

На основі проведеного семантичного аналізу наукових літературних джерел вітчизняних і зарубіжних авторів уточнено поняття «світовий ринок страхових послуг», який пропонується трактувати як складну багатофакторну інтегровану систему економічних відносин між суб'єктами страхового процесу та регуляторними органами, що включає структурні елементи, діяльність яких спрямована на формування попиту, пропозиції і ціни на страхові послуги з метою реалізації механізму зниження трансакційних витрат, а також структурування поведінки економічних агентів з приводу створення, купівлі-продажу та споживання страхових послуг на принципах вільної конкуренції, що представляє діалектичну єдність двох систем – внутрішньої системи і зовнішнього середовища - у глобальному економічному просторі.

2. У ході дослідження запропоновано заходи щодо підвищення ролі страхування в умовах інноваційної економіки із врахуванням сучасних тенденцій розвитку світового ринку страхових послуг, зокрема: вдосконалення страхового законодавства країни; вдосконалення підходів до регулювання відносин у сфері обов'язкового і добровільного страхування; формування механізмів гарантування виконання страховиками зобов'язань за договорами страхування; вдосконалення системи врегулювання суперечок; вдосконалення регулювання страхової діяльності відповідно до міжнародної практики та основними принципами Міжнародної асоціації страхових наглярів; підвищення вимог до складання фінансової звітності страховиків відповідно до міжнародних вимог до платоспроможності страхових компаній; підвищення ефективності розвитку страхового ринку як важливого фінансового інструменту, який дозволяє підвищувати конкурентоспроможність у міжнародному масштабі; підготовка високопрофесійних кадрів, що дозволить посилити конкурентоспроможність страхових компаній з іноземними страховиками; підвищення освітнього і наукового потенціалу при підготовці професійних кадрів.

3. У сучасних умовах розвитку світового господарства інституціоналізація світового ринку страхових послуг обумовлює сприйнятливість страхових ринків країн світу до цільового регулювання, формуючи безперервний інформаційний обмін між глобальною економікою і суб'єктами страхових відносин, що сприяє формуванню стійкої траєкторії економічного зростання світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції. Удосконалення інституційного середовища світового ринку страхових послуг має бути спрямоване на вирішення виявлених протиріч з метою удосконалення механізмів захисту споживачів страхових послуг і врегулювання спорів між суб'єктами страхового процесу, передбачати посилення державного контролю,

законодавчу конкретизацію прав і обов'язків учасників страхових відносин і удосконалення страхового законодавства, впровадження інституту страхових омбудсменів на всіх рівнях, підвищення прозорості діяльності страхових компаній тощо.

4. За результатами узагальнення та систематизації методичних засад аналізу світового ринку страхових послуг запропоновано науково-методичний підхід дослідження світового ринку страхових послуг, а саме розроблено логіко-структурну схему дослідження світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції, що передбачає дев'ять послідовних етапів, які об'єднують застосування як класичних загальнонаукових методів дослідження, так і методів економіко-математичного аналізу, зокрема: 1. Дослідження теоретичних засад розвитку світового ринку страхування; 2. Аналіз сучасного стану, трендів розвитку світового ринку страхових послуг як частини глобальної фінансової системи; 3. Визначення ефективності функціонування світового ринку страхування; 4. Систематизація та групування світового ринку страхування за рівнем його розвитку на національних рівнях; 5. Оцінка впливу на розвиток національних економік страхового ринку послуг залежно від рівня його розвитку; 6. Дослідження ринку страхових послуг країни та систематизація ендогенних та екзогенних чинників впливу; 7. Конкретизація складових передумов функціонування регіональних ринків страхових послуг; 8. Оцінка впливу на розвиток регіонального страхового середовища певних чинників; 9. Концепт-модель інтеграції національного ринку страхових послуг до глобального конкурентного середовища, використання якого дозволяє провести комплексну оцінку його стану та удосконалити організаційно-економічні засади ефективного функціонування національних страхових ринків з метою їх повноправного входження до глобального ринку страхових послуг.

5. На основі проведеного аналізу регіональної диференціації світового фінансового ринку у сучасних умовах розвитку зроблено висновок щодо значної залежності світового ринку страхових послуг від багатьох економічних, суспільних та природних аспектів (кризових явищ в економіці, стихійних лих та кліматичних змін, розвитку технологій, тощо), що призводить до регіональної нерівномірності розвитку світового ринку страхових послуг через значне зростання азійського регіону, негативних тенденцій розвитку страхового ринку США, Австралії та Європи, протилежних тенденцій розвитку у країнах з розвинутою економікою та країнами, що розвиваються.

Визначено, що за показниками ефективності функціонування національних страхових ринків (через частку страхування в загальному експорті / імпорті послуг країни та частки страхових премії в ВВП) за період з 2000 по 2017 рр., найбільшими темпами зростають страхові ринки Азії, Латинської та Північної Америки, а темпи зростання страхового ринку Європи є незначними, хоча його частка є однією з найбільших у світі. З використанням принципу Парето встановлено, що у більшості країн світу ринок страхових послуг не є ефективним проти Мальти, Великої Британії, Швейцарії, Люксембургу, Бахрейну, де послуги страхування мають майже 50% в загальному експорті / імпорті ринку послуг та у структурі ВВП.

6. За допомогою кластерного аналізу проведено групування країн світу за ефективністю функціонування національних страхових ринків з урахуванням динаміки змін за період з 2000 по 2017 рр. та виокремлено 5 типів кластерів (найбільш розвинені, розвинені, середньорозвинені та нерозвинені ринки страхових послуг).

З метою визначення залежності функціонування національного страхового ринку та економічного зростання країн світу у роботі з використанням кореляційно-регресійного аналізу оцінено вплив ефективності функціонування національного страхового ринку на економіки країн різних кластерів (які мають, відповідно найбільш розвинені, розвинені, середньорозвинені та нерозвинені ринки страхових послуг) через такі його показники як: частка страхових послуг у ВВП та частка страхових послуг у експорті/імпорті ринку послуг. Доведено, що для економічно розвинених країн світу розвиток національного страхового ринку має найбільш вагоме значення (кластери 1 та 3), найменший вплив функціонування страхового ринку має на економіку країн, що розвиваються та мають нерозвинений ринок страхових послуг.

7. На основі PEST-аналізу дослідження ринку страхових послуг України систематизовано ендогенні та екзогенні чинники особливостей сучасного стану національного страхового ринку, а саме: політичні (політична нестабільність; недосконале законодавство, що потребує гармонізації; проблемне судове та податкове середовище; протекціонізм певних сфер областей; невикористані інвестиційні можливості тощо), економічні (висока інфляція та волатильність валютного курсу; нестабільність економічного становища; збільшення медичних витрат; невисока платоспроможність населення тощо), соціальні (низька народжуваність та високий рівень смертності; збільшення пенсійних виплат; збільшення попиту на страхові продукти; недостатній рівень охорони здоров'я; підвищена небезпека дорожнього руху; старіння населення; висока вартість освіти за контактом; глобальні зміни клімату тощо) та технологічні (поширення технологій блокчейну; впровадження нових продуктів конкуруючих галузей; удосконалення моделювання ризиків; наявність прямих технологічних ефектів; поява нових технологій для покриття; поширення деструктивних технологій розвитку тощо), усвідомлення яких дає можливість передбачити їхній вплив на стратегічні напрями розвитку ринку страхових послуг України.

8. З метою визначення місця України в європейському страховому просторі у роботі виокремлено чинники передумов функціонування європейського страхового ринку (Індекс глобальної конкурентоспроможності, Індекс економічної свободи, Індекс якості і безпеки життя, Індекс розвитку людського потенціалу) та запропоновано розрахунок індексу умов функціонування європейського страхового середовища, який довів асиметричність європейського ринку страхових послуг за передумовами його розвитку, дозволив побудувати «ромб» передумов функціонування європейського страхового середовища в його найбільш сприятливому або несприятливому вигляді та ідентифікувати місце України в ньому та розрахувати у відсотковому вираженні відставання України за кожною його складовою.

За допомогою факторної моделі у роботі оцінено у порівнянні ступінь впливу на розвиток національного страхового середовища ЄС-28 та України таких

чинників як конкурентоспроможність, економічна свобода, якість та безпека життя, людський потенціал, що дозволяє розробити практичні рекомендації щодо комплексу стратегічних заходів, спрямованих на активізацію розвитку національного страхового ринку України.

9. За результатами дослідження запропоновано концептуальну модель інтеграції страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг у контексті її євроінтеграційних спрямувань, яка на основі визначення його місії та цілей розвитку передбачає впровадження комплексу стратегічних заходів, спрямованих на реформування внутрішнього середовища та удосконалення нормативно-правових засад з виходом на певні очікувані результати, а також активну участь України у різних формах міжнародного співробітництва, що надасть можливість запровадити кращі світові практики регулювання національного ринку страхування, та обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо повноправного входження страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг, а саме, на нашу думку, першочерговими заходами мають бути створення сприятливих умов для зміцнення та сталого розвитку страхового ринку країни; наближення регуляторного середовища страхового ринку до міжнародних стандартів регулювання й нагляду; підвищення ефективності державного нагляду, рівня фінансової інклюзії та захисту інтересів споживачів страхових послуг.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Бунін С. В. Сучасний стан і тенденції світового ринку страхових послуг // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. Харків.нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків: Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2017. Вип. 6. С. 15-19.

2. Бунін С. В. Аналіз розвитку європейського ринку страхових послуг // Ефективна економіка. 2017. №4. [Електронний ресурс] URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Index Copernicus).

3. Bondarenko M., Bunin S. Analysis of the regional differentiation of the world financial market // Technology audit and production reserves. 2018. № 5/5(43). P. 37-44. (Index Copernicus).

Особистий внесок здобувача: визначено основні фактори впливу на розвиток світового фінансового ринку.

4. Bunin S. Calculation of the index of prerequisites for the functioning of the European insurance space in the contex of integration direction of Ukraine // Technology audit and production reserves. 2019. Vol. 1, No. 5(45). P.16-22. DOI: <https://doi.org/10.15587/2312-8372.2019.163919> (Index Copernicus).

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

5. Bunin Serhii. Current state of development market of insurance services of Ukraine // «The scientific heritage». 2018. Vol. 2, № 29. P. 22-24.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Бунін С.В. Розвиток світового ринку страхових послуг в умовах глобалізації // Розвиток економічної системи в умовах глобалізації: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (11-12 листопада 2016 р., м. Хмельницький). 2016. С. 10-13.

7. Бунін С.В. Розвиток страхового ринку країн Європи // Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин : матеріали XII науково-практичної конференції молодих вчених (31 березня 2017 р., м. Харків). 2017. С. 27-30.

8. Бунін С.В. Розвиток українського ринку страхових послуг // Актуальні питання економічних наук: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 вересня 2018 р, м. Київ). 2018. С. 47-49.

9. Бондаренко М. І., Бунін С. В., Доля Р. М. Аналіз ринкової капіталізації фінансової системи світу // Європейська інтеграція: історичний досвід та економічні перспективи: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (26 жовтня 2018 р., м. Одеса). 2018. С. 10-14.

Особистий внесок здобувача: проаналізовано динаміку ринкової капіталізації світової фінансової системи.

10. Goncharenko N. I., Bondarenko M. I., Bunin S. V., Dolya R. M., Kovalenko R. Theoretical principles of the research of the financial systems impact on the national economies economic growth // Innovations of the Future: Materials of XXXIII international scientific conference (Nov. 8, 2018, New York). Morrisville, Lulu Press., 2018. P. 20-23.

Особистий внесок здобувача: узагальнено теоретичні підходи щодо дослідження факторів впливу на національні фінансові системи.

АНОТАЦІЯ

Бунін С.В. Розвиток світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини (Економічні науки). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2019.

Дисертація присвячена поглибленню теоретико-методичних засад дослідження розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції та розробці науково-практичних рекомендацій щодо інтеграції страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг.

У роботі досліджено наукове підґрунтя та генезу страхування у системі світового господарства; визначено сучасні тенденції розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції; охарактеризовано особливості інституціоналізації світового ринку страхових послуг в глобальних умовах розвитку; систематизовано методичні засади дослідження розвитку світового ринку страхових послуг в умовах глобальної конкуренції.

У ході дослідження ідентифіковано особливості кластеризації світового ринку страхових послуг за ефективністю функціонування національних страхових ринків у глобальній економічній системі; проведено багатофакторний аналіз розвитку світового ринку страхових послуг в умовах його регіональної неоднорідності з виокремленням ключових факторів впливу на його розвиток.

За результатами дослідження визначено й удосконалено організаційно-економічні засади розвитку ринку страхових послуг України в умовах глобальної конкуренції; проведено оцінку передумов функціонування європейського ринку страхових послуг у глобальній економічній системі; розроблено науково-практичні рекомендації щодо інтеграції страхового ринку України до глобального ринку страхових послуг у контексті її євроінтеграційних спрямувань.

Ключові слова: світовий ринок страхових послуг, глобальна конкуренція, система світогосподарських відносин, інституціоналізація світового ринку страхових послуг, конкурентоспроможність страхових послуг, суб'єкти страхових відносин, організаційно-економічні засади інтеграції країни до світового ринку страхових послуг.

ABSTRACT

Bunin S.V. Development of the world market of insurance services in the conditions of global competition. – Qualification scientific paper as a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics: Specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – V.N. Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2019.

The dissertation is devoted to the deepening of theoretical and methodological principles of research on the development of the world market of insurance services in the conditions of global competition and the development of scientific and practical recommendations on the integration of the insurance market of Ukraine into the global market of insurance services.

In this work the research basis of the insurance in the world economy is investigated; the current trends of the world market of insurance services in the conditions of global competition are determined; institutionalization of the world market of insurance services in the global conditions of development are characterized; methodical principles of the research of development of the world market of insurance services in the conditions of global competition are systematized.

In the course of the research, the peculiarities of clustering of the world market of insurance services for the effectiveness of the functioning of national insurance markets in the global economic system are identified; a multivariate analysis of the development of the world market of insurance services in the conditions of its regional heterogeneity is conducted with the selection of the key factors influencing its development.

According to the results of the research, the organizational and economic principles of the development of the insurance services market in Ukraine in the conditions of global competition are determined and improved. The assessment of the preconditions for the functioning of the European insurance services market in the global economic system is investigated and the factors of forming the preconditions of the functioning of the European insurance market are outlined and the definition of the index of conditions of functioning of the European insurance environment is proposed. According to the results of the preconditions definition for the European insurance environment functioning, the "rhombus" of the most favorable and unfavorable prerequisites for the insurance market development is constructed, which made it possible to calculate the lagging behind of Ukraine as a component of competitiveness (29%), an element of economic freedom (41%), quality and safety component life (47%) and human potential component (20%). It is established that the largest systemic problem of Ukrainian insurance market lies in the field of economic freedoms and quality and safety of life.

The organizational and economic principles of the development of the insurance market of Ukraine are improved, namely, the conceptual model of Ukraine's integration into the global market of insurance services in the context of its European integration directions is developed, which, based on the definition of its mission and development goals, involves the introduction of a set of strategic measures aimed at reforming the internal environment and improvement of legal and regulatory framework with a view to reaching certain expected results, as well as active participation of Ukraine in various forms of international cooperation, enabling the introduction of best practices regulation of non-banking financial services.

The scientific and practical recommendations for the Ukrainian insurance market integration into the global market of insurance services in the context of its eurointegration goals are developed.

Key words: world market of insurance services, global competition, system of world economic relations, institutionalization of the world market of insurance services, competitiveness of insurance services, subjects of insurance relations, organizational and economic principles of integration of the country into the world market of insurance services.

БУНІН СЕРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

**РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук

Підписано до друку 27.05.2019.
Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.
Замовлення № ____.